

Vždy ve střehu: náš „běžný“ druh může být jinde rarita!

Foto: Tomáš Grimm

22. března 2018, delta řeky Okavango, severní Botswana. Vítězné fotky lovicích psů hyenovitých z toho dne od Ondřeje Prosického znáte z Czech Press Photo (obdobné najdete v mém článku z časopisu *Vesmír* 98/2: 94–98). Když jsem během oné dramatické šestihodinové akce bokem vyfotil rybáka černého, neměl jsem tušení, že jsem v tu chvíli rozšířil národní seznam ptáků Botswany!

Sen této kategorie si splní zanedbatelný zlomek ptáčkařů – nebýt fotografie, neuvěřím!

„Jde o skutečně mimořádný záznam a jedno z velmi mála vnitrozemských pozorování rybáka černého kdekoli v celé jižní části Afriky!“ píše mi nadšeně člen botswanské faunistické komise. Z celé jižní Afriky jsou totiž z vnitrozemí jen čtyři akceptované záznamy v historii (2× Keňa, 1× Burundi, 1× JAR). Pokud máte doma atlas „Sasol“ a vidíte tam křížek v mapě (zatoulance) právě v Okavangu, tak podle FK BirdLife Botswana byl tento starší záznam při revizi vyřazen. První rybák černý pro Botswanu je tedy poněkud bizarně český.

Najít raritu pro jakoukoli zemi je pro každého bird(watch)era svátek – třeba čerstvý sedmý záznam strnada severního pro ČR, k němuž jsem se zrovna nachomýtl. Doložit megararitu, tedy nový druh pro danou zemi, je ale úplně jiná liga. Naprostá většina ptáčkařů si takový „megazářez“ neudělá za celý život ani jednou. Ptáčkařů jsou celosvětově miliony, ptačích druhů tisíce, států pouhé dvě stovky. Naprostá většina druhů zatoulanecký potenciál postrádá. A první může být jen jedno pozorování v historii.

Měřítkem čehokoli v ptáčkaření je Velká Británie. Za poslední dekádu tam bylo pozorováno nových druhů 18 (data od British Birds Rarities Committee). U nás máme průměrně jeden nový druh za rok, přičemž tento průměr zakrývá, že ve třetině let se nic nového neobjeví (data FK za posledních 30 let).

Na botswanském nálezu je pozoruhodné, že není první jen pro tuto obrovskou zemi: většina států celého světadílů, který je třikrát větší než Evropa po Ural, má v kolonce vnitrozemských záznamů nulu. Přitom rybák černý není žádný

obskurní jespák či UHP pěveček, ale nápadné a snadno určitelné zvíře žijící v přehledném prostředí.

Navíc Okavango není žádný zapadlý kout, kde bychom čekali něco nového. Je to jedna z top turistických a birderských destinací celého světadílů. Jeden z oficiálních „sedmi divů Afriky“ (<http://sevensnaturalwonders.org/africa/>). A sousedí s ním Caprivi Strip, což je velmi ostře sledované území – v Namibii místo číslo 1 na hledání rarit.

Proč to rozebírat? Kvůli praktickým (do)po(r)učením. Rarity totiž nejsou jen sběratelské kuriozity: mají význam pro výzkum změn a příčin rozšíření ptačích populací, migrace i evoluce chování. To je obzvláště aktuální v souvislostech se současnou globální změnou klimatu (Ogden L. E. 2016: *Scientific American* on-line 16. 8. 2016).

1. Fotodokumentace. Přestože lovecká akce psů byla jasnou prioritou (jak mi později napsal Pavel Brandl, který měl za sebou tehdy už 19 cest do Afriky: „Tohle by chtěl zažít každý, pochybuju, že se mi to někdy povede. Natož nafotit.“), vyplátilo se **věnovat trochu pozornosti i ostatnímu dění v okolí a fotit.** V oblasti jsem pozoroval i rybáky bělokřídlé a bahenní (jediné dva pravidelné druhy vnitrozemských rybáků v jižní Africe). Nevím, jestli to byla náhoda, nebo jsem si pamatoval, že rybák černý se ve vnitrozemí nevyskytuje (zimuje striktně na pobřeží oceánu) – každopádně jako jediné fotky rybáka z delty Okavanga nacházím záběry jediného exempláře, a to černého.

Kdybych místo něj vyfotil bělokřídlé a bahenní a černého si jen poznamenal do zápisníku,

nejspíš si po pohledu na mapu řeknu „zálet 1000 km mimo normální zimovištní areál, navíc do zcela nevhodného biotopu (savana/polopoušť místo moře), nepřipadá prakticky v úvahu, to jsem se s určením musel splést“. A zápis bych smazal. Podobně nebýt jediného políčka diafilmu, neuvěřil bych svému raritnímu bolivijskému pozorování lelka bělokřídlého (druhu považovaného do 80. let 20. století za vyhynulý: *Vesmír* 83/10: 542).

2. Každý druh je někde doma (a tam není důvod jeho nález řešit; ani zmíněný strnad severní není všude rarita, ale tam, kde není, je to z ruky) a **každý druh je někde rarita.** Globální mapy výskytu ptačích druhů v hlavě nenosí asi ani sám Joseph del Hoyo, takže i u pro nás (sic!) běžných „šuntů“ je dobré si při cestách do zahraničí kontrolovat, kde (ne)mají být. Z kamarádů fotografů takového druhu známé od nás nefotí v zahraničí nikdo, jsou „přece nezajímavé“... Jak vím z bohaté zkušenosti s našimi i zahraničními birdery (i sám se sebou...), máme automaticky nastavený radar na „cizí rarity u nás“. To je dobře. Radar však máme běžně vypnutý na „raritní výskyt našich běžných druhů v exotických destinacích“ a to dobře není!

3. Kontrolovat, co mám na kartě. Rybáka černého jsem v terénu jen „práskl“ od boku a dál řešil do západu slunce psy hyenovité. Snímky této megararity jsem našel v kupě tisíců nevytříděných fotek z Botswany náhodně po dvou letech.

Takže: **vždy ve střehu!**

Tomáš Grimm